

УДК 517.9 + 53(092)

М. Граб, асп., В. Самойленко, д-р фіз.-мат. наук

ПРО НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ АКАДЕМІКА М.М. БОГОЛЮБОВА В КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Проаналізовано архівні документи Київського національного університету імені Тараса Шевченка 1939, 1944 – 1951 рр., в яких згадується про діяльність академіка М.М. Боголюбова, уточнено деякі дати науково-організаційної діяльності академіка М.М. Боголюбова, еказано перелік кафедр механіко-математичного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка та їх викладацький склад в перші післявоєнні роки.

Archive data of Kyiv National Taras Shevchenko University connected with name of M.M. Bogoliubov for period of 1939, 1944 – 1951 years, are analyzed. Some dates of scientific-administrative activities of M.M. Bogoliubov in Kyiv University are clarified. List of departments of mechanics and mathematics faculty and their stuffs are represented.

1. Вступ

У 2009 виповнилося сто років від дня народження видатного математика і фізика-теоретика академіка Миколи Миколайовича Боголюбова (21.08.1909 – 13.02.1992). Цій події було присвячено низку заходів, серед яких Український математичний конгрес (27 – 29 серпня, 2009), Міжнародна київська Боголюбовська конференція "Сучасні проблеми теоретичної та математичної фізики" (15 – 18 вересня, 2009), наукові конференції у Львові та Чернівцях та інші.

У 2009 році опубліковано монографію [12] "Микола Миколайович Боголюбов та статистична фізика в Україні" і книгу [14] "Микола Боголюбов і Україна", яка написана представниками Львівської школи з теоретичної фізики. В зазначених публікаціях популярно викладено суть основних наукових результатів М.М. Боголюбова, які мали визначний вплив на розвиток світової науки. Особливу увагу в них приділено українському етапу наукової діяльності Миколи Миколайовича. Зазначені видання містять інтерв'ю колег, учнів та послідовників М.М. Боголюбова. До публікацій також увійшли фотографії та копії архівних документів.

21 вересня 2009 року відбулася ювілейна сесія загальних зборів НАН України, присвячена сторіччю від дня народження М.М. Боголюбова, на фасаді головного корпусу Київського національного університету імені Тараса Шевченка відкрито меморіальну дошку М.М. Боголюбову. Крім того, на механіко-математичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка в листопаді 2009 року було проведено засідання круглого столу, присвячене науковій діяльності М. М. Боголюбова в Києві.

Разом з тим, слід зауважити, що згадані публікації не містять повної інформації про дати деяких періодів життєвого шляху і науково-організаційної діяльності М.М. Боголюбова в Києві. Зокрема, в літературі зустрічаються різні дані з приводу того, коли Микола Миколайович почав працювати в Київському університеті і, зокрема, очолювати кафедру математичної фізики. В [12, с. 18] стосовно роботи М. М. Боголюбова в Київському університеті подано такі дані: "... у 1936–1949 рр. він викладав та очолював кафедру теорії функцій (з 1944 р. перейменовану в кафедру математичної фізики), у 1946–1949 рр. був деканом механіко-математичного факультету", а в [14, с. 9], в розділі "Основні дати творчості та життя Миколи Боголюбова" зазначено, що М.М. Боголюбов в 1936–1950 керував кафедрою математичної фізики Київського університету. Крім того, в [10, с. 8] та [15, с. 9] зазначено, що в Київському університеті М.М. Боголюбов працював протягом 1936 – 1941 та 1944 – 1949 років.

В даній статті на основі аналізу архівних документів Київського національного університету імені Тараса Шевченка і Президії Національної Академії Наук України здійснена спроба уточнити деякі дати науково-організаційної діяльності М.М. Боголюбова на механіко-математичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

2. Аналіз літературних джерел та архівних матеріалів про життя та організаційно-наукову діяльність М.М. Боголюбова в довоєнний період (1936–1941 рр.)

Хоча серед архівних матеріалів Київського університету не збереглася особова справа М.М. Боголюбова, з якої можна було б отримати вичерпні відповіді на питання про початок його педагогічної діяльності в Київському університеті, але документально засвідчено, що викладацьку діяльність в Київському університеті М.М. Боголюбов розпочав у 1936 році. Про це сам М.М. Боголюбов в своїх автобіографіях від 2 грудня 1938 р. [7, с. 346], 27 листопада 1946 р. [14, с. 92] та 12 січня 1950 року [1] зазначав: "Починаючи з вересня 1936 року крім наукової почав вести і педагогічну роботу в якості професора Київського університету".

Проте з [9, 11] слідує, що М.М. Боголюбов почав працювати в Київському університеті ще до вересня 1936 року. Дійсно, в січні – лютому 1936 року, протягом двох місяців, М.М. Боголюбов перебував у своєму першому закордонному відрядженні. Як зазначено в [7, с.80], цю поїздку для М.М. Боголюбова влаштував його вчитель – академік АН УРСР і АН СРСР М.М. Крилов. Під час цього відрядження Микола Миколайович побував у Німеччині, Франції, Бельгії. 16 січня 1936 року він у своєму листі до Євгенії Олександрівні, майбутньої дружини, повідомив: "Буду в Парижі до кінця лютого. До Києва повертаюся 4-5 березня". В своїх листах М.М. Боголюбов також повідомляв, що під час закордонного відрядження він 12 – 13 лютого прочитав лекції в Брюсселі, 18 – 20 лютого – в Паризькому університеті, 21 – 22 лютого в Страсбурзі, 26 лютого – в Парижі (на засіданні Французького математичного товариства) [5, с. 70]. В цих листах він також писав про чудову атмосферу, в якій проходили його лекції. Про перше закордонне відрядження М.М. Боголюбов згодом неодноразово згадував і в своїх автобіографіях: від 2 грудня 1938 року [7, с. 345], 27 листопада 1946 [14, с. 92], 12 січня 1950 року [2].

Після повернення до Києва М.М. Боголюбов поділився з М.М. Криловим своїми враженнями про закордонне відрядження. Той, в свою чергу, вирішив, що Миколі Миколайовичу слід приступати до серйозної викладацької роботи і звернувся до керівництва фізико-математичного факультету Київського університету [9, с.80]: "Після повернення М.М. Боголюбова до Києва в деканат фізмату несподівано прийшов М.М.Крилов, а тоді, у зв'язку з відрядженням С.С. Мовшиця я повинен був виконувати обов'язки декана. Добре пам'ятаю слова М.М. Крилова: "Я пришел поговорить о Боголюбове. Дети-

на вырос и за границей даже побывал. Считаю, что он уже может и должен стать профессором университета. Вы поняли?" Я відповів: "Понял, разрешите мне отлучиться на несколько минут". І помчав до ректора. Ректор уважно мене вислухав і сказав: "Скажіть Крилову, що Боголюбов вже зарахований профессором нашого університету".

Аналіз фактів з життя М.М.Боголюбова і особливості характеру академіка М.М. Крилова [6,13,16] дозволяють зробити припущення про те, що згадана розмова відбулася невдовзі після повернення М.М. Боголюбова до Києва, тобто в першій половині березня 1936 року. На користь даного припущення може свідчити [11, с.69], де відзначається, що в 8-ому семестрі 1935–1936 навчального року на фізико-математичному факультеті Київського університету професор М.М. Боголюбов викладав (факультативно) курс з нелінійної механіки (обсягом 2 години на тиждень). Отже М.М. Боголюбов розпочав свою викладацьку діяльність в березні 1936 року, в Київському університеті, після повернення з закордонного відрядження. Згодом, він з 1 вересня 1936 року він був зарахований штатним професором Київського університету [7, 2]. В [9, с. 80] зазначено, що "М.М. Боголюбов читав тільки спецкурси, керував аспірантами, брав активну участь у засіданнях ради факультету".

Невдовзі М.М. Боголюбова призначають завідувачем новоствореної кафедри теорії функцій. Стосовно цього призначення в своїй автобіографії від 2 грудня 1938 р. Микола Миколайович вказав наступне: "З 1938 року затверджений на посаді завідувача кафедри теорії функцій" [7, с.346]. Зауважимо, що рік призначення на посаду завідувача кафедри співпадає з роком написання цієї автобіографії.

Одним з перших документів Київського університету, в якому згадується ім'я М.М. Боголюбова, є Наказ №307 від 26 жовтня 1939 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, яким затверджено перелік кафедр університету та їх персональний склад на 1939 – 1940 навчальний рік. З цього наказу слідує, що в 1939–1940 навчальному році серед математичних кафедр в університеті функціонують такі кафедри: кафедра теорії функцій у складі: керівник – доктор фізико-математичних наук М.М. Боголюбов, професор В.Є.Дьяченко, асистент С.О. Авраменко; кафедра математичного аналізу і вищої алгебри у складі: керівник – академік АН УРСР, професор Г.В. Пфейффер, доценти К.Я. Латишева, Ю.І. Гросберг, Г.І. Дрінфельд, Д.Б. Тополянський, старші викладачі Д.В. Щербак, О.В. Товбін, асистенти Ф.С. Гудименко та М.Д. Розенберг; кафедра геометрії у складі: керівник – професор Б.Я. Букреев, доцент Б.Г. Фукс; кафедра теоретичної механіки, теорії пружності і гідромеханіки у складі: керівник – професор І.Я. Штаєрмана, старші викладачі Й.Б. Погребінський і М.М. Сідляр та (за сумісництвом) академік АН УРСР М.О. Лаврентьев. Згодом, саме по кафедрі теорії функції М.М. Боголюбову 5 лютого 1940 року було присвоєно вчене звання професора.

У липні 1941 року розпочалася евакуація АН УРСР до столиці Башкирії м. Уфі. Серед евакуйованих співробітників був і член-кореспондент АН УРСР Микола Миколайович Боголюбов. В автобіографії від 12 січня 1950 року М.М. Боголюбов зазначає: "В період з липня 1941 по квітень 1944 рр. перебував в евакуації разом з АН УРСР спочатку в Уфі, а потім в Москві" [1].

Під час окупації м. Києва німецькими військами в 1941–1943 рр. Київський державний університет ім. Т.Г. Шевченка був евакуйований в м. Кзил-Орду Казахської РСР, де на його базі і на базі Харківського державного університету ім. О.М. Горького було тимчасово створено Об'єднаний Український державний університет, ректором якого було призначено ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка Русько Олексія Микитовича [17].

3. Післявоєнний період діяльності М.М. Боголюбова в Київському університеті (1944 – 1951 рр.)

Після звільнення 6 листопада 1943 р. Києва від фашистських окупантів, Київський університет почав відновлювати свою діяльність. Ради Народних Комісарів СРСР і УРСР та Народний Комісаріат освіти України прийняли рішення про реевакуацію Об'єднаного Українського державного університету в м. Київ та м. Харків. 22 квітня 1944 року ректор Об'єднаного Українського державного університету підписав відповідний наказ. Реевакуація мала завершитися до травня 1944 року, тобто на протязі 10 днів. В травні 1944 р. починають відновлювати свою роботу кафедри університету. В квітні та травні до Києва з евакуації повертаються також вчені, які поповнюють професорсько-викладацький склад університету.

М.М. Боголюбов повернувся в Київ на початку 1944 року [8, с. 58]. Про його діяльність в Київському університеті в повоєнний період свідчать накази ректора Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка за 1944 – 1951 роки. Перш за все, це Наказ № 54 від 10 березня 1944 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, який містить інформацію про призначення виконувачами обов'язки керівників кафедр. Серед 33 кафедр університету, які відновили свою роботу після повернення з евакуації, першою математичною кафедрою була кафедра геометрії. Згідно Наказу № 54 від 10 березня 1944 року керівником кафедри геометрії було призначено професора Б.Я. Букреева (з 1 січня 1944 року). В той час в університеті працювали професор Ю.Д. Соколов, доценти М.П. Соколов і С.І. Зуховицький, асистент П.О. Черемухін.

Відповідно до наказу № 119 від 16 травня 1944 року в.о. ректора Київського державного університету В.Г. Бондариука "Боголюбова Миколу Миколайовича було призначено на посаду професора – керівника кафедри теорії функцій з 15 травня 1944 року". Отже, кафедра теорії функцій відновила свою роботу 15 травня 1944 року.

В післявоєнні роки М.М. Боголюбов активно брав участь у відновленні механіко-математичного факультету. 22 липня 1944 року з метою забезпечення набору найбільш кваліфікованих науково-педагогічних кадрів в університеті була створена конкурсна комісія. До її складу увійшов і " доктор фізико-математичних наук, професор М.М. Боголюбов" (Наказ № 202 від 22 липня 1944 ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка).

2 вересня 1944 року Наказом № 237 ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка було створено оргкомітет для організації та проведення наукової сесії, присвяченої ролі Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка в розвитку науки в СРСР, одним із членів якого був "...Боголюбов М.М. – член-кореспондент АН УРСР, професор, доктор, керівник кафедри теорії функцій".

Ще одним свідченням того, що на протязі 1944 – 1945 навчального року М.М. Боголюбов очолював кафедру теорії функцій є Наказ № 337 від 19 грудня 1944 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, яким було затверджено персональний склад кафедр університету. З цього документу стають відомими також наступні факти: протягом 1944 – 1945 навчального року член-кореспондент АН УРСР М.М.Боголюбов очолював кафедру теорії функцій.

Таблиця 1. Склад кафедр механіко-математичного університету у 1944 – 1945 навчальному році

№ п/п	Назва кафедри	Керівник кафедри	Склад кафедри
1.	Кафедра математичного аналізу	проф. Пфейффер В.Г.	доц. Зуховицький С.І., ас. Штейнберг А.С.
2.	Кафедра геометрії	проф. Букреев Б.Я.	доц. Фукс Б.Г., доц. Білоусова В.П.
3.	Кафедра теорії функцій	проф. Боголюбов М.М.	
4.	Кафедра алгебри	доц. Соколов М.П.	
5.	Кафедра теоретичної механіки	проф. Соколов Ю.Д.	проф. Штокало Й.З., проф. Астряб О.М., ас. Некрасов С.С.
6.	Кафедра загальної математики	проф. Дьяченко В.Є.	доц. Путілін І.І., доц. Латишева К.Я., доц. Кобелева О.М., ас. Шестакова Т.С., ас. Черемухін П.О.
7.	Кафедра опору матеріалів	проф. Динник О.М.	доц. Шереметьєв М.П., ас. Батський П.К.

Наказом № 50 від 3 березня 1945 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка М.М. Боголюбова було призначено деканом механіко-математичного факультету з 20 лютого 1945 року. Діяльність М.М. Боголюбова на посаді декана була спрямована на відродження факультету, залучення до викладацької роботи провідних учених країни. Так, з 1 березня 1945 року в університеті на посаді професора на 0,5 ставки почав читати лекції директор Інституту математики АН УРСР академік АН УРСР М.О. Лаврентьєв (Наказ № 48 від 1 березня 1945 року). Наказ № 63 від 6 березня 1945 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка містить зміни до Наказу № 48 від 1 березня 1945 року, згідно з якими професора М.О. Лаврентьєва було зараховано на повну ставку, розмір якої відповідав посаді завідувача кафедри і становив 2 300 крб.

Зазначимо, що Наказ № 63 від 6 березня 1945 року містить першу документальну згадку про кафедру математичної фізики, а саме: "§1. Товариша Каральніка С.М. зарахувати асистентом кафедри математичної фізики зі ставкою 700 крб. на місяць з 1 березня 1945 року".

16 листопада 1945 року Наказом № 288 ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка було затверджено персональний склад кафедр університету на 1945 – 1946 навчальний рік.

Таблиця 2. Склад кафедр механіко-математичного університету у 1945 – 1946 навчальному році

№ п/п	Назва кафедри	Керівник кафедри	Склад кафедри
1.	Кафедра теорії функцій та математичного аналізу I	проф. Лаврентьєв М.О.	проф. Дьяченко В.Є., доц. Зуховицький С.І., доц. Крейн С.Г., ас. Штейнберг А.С., ас. Григорьєва І.О.
2.	Кафедра математичного аналізу II та інтегрування диференціальних рівнянь	проф. Г.В. Пфейффер	проф. Штокало Й.З., доц. Путілін І.І., доц. Латишева К.Я., доц. Кобелева О.М., ас. Шестакова Т.С.
3.	Кафедра геометрії	проф. Букреев Б.Я.	проф. Смогоржевський О.С., доц. Фукс Б.Г., доц. Білоусова В.П., доц. Граціанська Л.М., ас. Яворська
4.	Кафедра алгебри та теорії ймовірності	доц. Соколов М.П.	
5.	Кафедра математичної фізики	проф. Боголюбов М.М.	ас. Хацет Б.І.
6.	Кафедра теоретичної механіки	проф. Соколов Ю.Є.	проф. Наумов А.Л., ас. Черемухін П.О.
7.	Кафедра опору матеріалів	проф. Кільчевський М.О.	проф. Леннік С.М., проф. Сухомел Г.И., доц. Засс, ас. Венцель Н.О.

З таблиць 1, 2 слідує, що кафедра теорії функцій була перейменована в кафедру теорії функцій та математичного аналізу I, її керівником став академік М.О. Лаврентьєв, оскільки одним з напрямків роботи М.О. Лаврентьєва була теорія функцій комплексної змінної та її застосування.

На протязі 1945 – 1946 навчального року також функціонувала кафедра математичного аналізу II та інтегрування диференціальних рівнянь, яку очолював академік АН УРСР Г.В. Пфейффер. Своє місце в списку кафедр університету посіла і кафедра математичної фізики, яку з вересня 1945 року очолив М.М. Боголюбов, і до викладацького складу якої входив асистент Б.І. Хацет – аспірант М.М. Боголюбова по кафедрі теорії функцій (Наказ № 269 ректора від 6 жовтня 1944 р.). Згодом Б.І. Хацет про наукову діяльність М.М. Боголюбова в 1944 – 1946 рр. писав так: "Саме в той час відбувається корінна перебудова всієї наукової проблематики Миколи Миколайовича. Він захоплено занурюється в найважчі проблеми теоретичної фізики – статистичної теорії рівноважних станів та динамічних процесів з наступним виходом на загадкові та важкодоступні проблеми надплинності, надпровідності, квантової теорії поля!" [17, с. 73]. Отже, саме зацікавленість М.М. Боголюбова питаннями теоретичної фізики сприяла створенню кафедри математичної фізики – нової кафедри на механіко-математичному факультеті.

В повосенний період перелік та склад кафедр, які існували на механіко-математичному факультеті, щороку зазнавав змін. 10 жовтня 1946 року помер Георгій Васильович Пфейффер. Кафедру математичного аналізу II та інтегрування диференціальних рівнянь, якою він керував, було перейменовано в кафедру інтегрування диференціальних рівнянь, її очолив доктор фізико-математичних наук, професор Й.З. Штокало (Наказ № 360 від 13 листопада 1946 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка). Кафедрою математичної фізики продовжував керувати М.М. Боголюбов, а кафедрою теорії функцій та математичного аналізу – академік АН УРСР М.О. Лаврентьєв. В 1946 році М.М. Боголюбова обирають дійсним членом АН УРСР.

Таблиця 3. Склад кафедр механіко-математичного університету у 1946 – 1947 навчальному році

№ п/п	Назва кафедри	Керівник кафедри	Склад кафедри
1.	Кафедра теорії функцій та математичного аналізу	проф. Лаврентьєв М.О.	проф. Крейн М.Г., доц. Зуховицький С.І., доц. Кобелева О.М., доц. Крейн С.Г., ас. Штейнберг А.С.
2.	Кафедра інтегрування диференціальних рівнянь	проф. Штокало Й.З.	доц. Латишева К.Я., ст. викл. Гудіменко Ф.С., ас. Яворська Л.Н.
3.	Кафедра математичної фізики	проф. Боголюбов М.М.	
4.	Кафедра геометрії	проф. Букреев Б.Я.	проф. Смогоржевський О.С., доц. Белоусова В.П., доц. Фукс Б.Г., доц. Граціанська Л.М., ст. викл. Ільїн І.Г.
5.	Кафедра алгебри і теорії ймовірності	доц. Соколов М.П.	проф. Гнеденко Б.В., доц. Авраменко С.А.
6.	Кафедра теоретичної механіки	проф. Соколов Ю.Д.	доц. Путілін І.І., ст. викл. Сідляр М.М., ас. Черемухін П.О., ас. Григорьєва І.О.
7.	Кафедра теорії пружності і опору матеріалів	проф. М.О. Кільчевський	проф. Динник О.М., проф. Сухомел Г.І., ас. Венцель Н.О.
8.	Кафедра прикладної механіки	проф. Дьяченко В.Є.	доц. Мальнев А.Ф., ст. викл. Дмитренко Л.С., викл. Хацет Б.І., викл. Лебединцева Е.К.

В 1947 – 1948 навчальному році на кафедрі математичної фізики окрім професора М. М. Боголюбова працювали доценти С.І. Зуховицький і С.О. Авраменко (аспірант кафедри теорії функцій з вересня 1938 року по червень 1941 року) та асистент П.І. Коваль (Наказ № 385 від 10 вересня 1947 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка про перелік і склад кафедр університету на 1947 – 1948 навчальний рік).

Таблиця 4. Склад кафедр механіко-математичного університету у 1947 – 1948 навчальному році

№ п/п	Назва кафедри	Керівник кафедри	Склад кафедри
1.	Кафедра інтегрування диференціальних рівнянь	проф. Штокало Й.З.	доц. Латишева К.Я., доц. Граціанська Л.М., ст. викл. Гудіменко Ф.С.
2.	Кафедра загальної математики	проф. Дьяченко В.Є.	доц. Мальнев А.Ф., доц. Гіхман І.І., ст. викл. Дмитренко Л.С.,
3.	Кафедра математичної фізики і алгебри	проф. Боголюбов М.М.	доц. Зуховицький С.І., доц. Авраменко С.О., ас. Коваль П.І.
4.	Кафедра теорії функцій і математичного аналізу	проф. Лаврентьєв М.О.	доц. Крейн С.Г., ас. Шуб Ц.О.
5.	Кафедра геометрії	проф. Букреев Б. Я.	проф. Смогоржевський А.С., доц. Білоусова В.П., доц. Фукс Б.Г., ст. викл. Ільїн І.Г.
6.	Кафедра теоретичної механіки і аерогідромеханіки	проф. Соколов Ю.Д.	проф. Кільчевський М.О., доц. Чудновський В.Г., ст. викл. Сідляр М.М.

В 1948 році перелік та склад кафедр механіко-математичного факультету затверджувався тричі. Наказом № 380 від 14 липня 1948 року ректора Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка серед переліку кафедр механіко-математичного факультету передбачалось, що на протязі 1948 – 1949 навчального року продовжить функціонувати кафедра алгебри, для цього в штатному розписі університету було передбачено вакансію професора, який повинен був очолити кафедру алгебри.

Наказом № 427 "А" від 20 серпня 1948 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка було внесено зміни до затвердженого переліку кафедр університету. Мабуть вакансія завідувача кафедри алгебри не

була заповнена, тому кафедру алгебри було приєднано до кафедри математичної фізики – кафедри, яку очолював декан механіко-математичного факультету. Остаточний склад кафедри математичної фізики і алгебри було затверджено Наказом № 574 від 20 жовтня 1948 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Окрім професора М.М. Боголюбова на кафедрі математичної фізики і алгебри в 1948 – 1949 навчальному році працювали його колишні аспіранти доценти І.І. Гіхман і С.О. Авраменко.

Таблиця 5. Склад кафедр механіко-математичного університету у 1948 – 1949 навчальному році

№ п/п	Назва кафедри	Керівник кафедри	Склад кафедри
1.	Кафедра інтегрування диференціальних рівнянь	проф. Штокало Й.З.	доц. Латишева К.Я., ст. викл. Гудименко Ф.С.
2.	Кафедра математичної фізики і алгебри	проф. Боголюбов М.М.	доц. Гіхман І.І., доц. Авраменко С.О.
3.	Кафедра загальної математики та загальних методів обчислення	проф. Дьяченко В.Є.	ст. викл. Дмитренко Л.С.
4.	Кафедра математичного аналізу і теорії функцій	проф. Лаврентьев М.О.	доц. Крейн С.Г., доц. Зуховицький С.І., ас. Шуб Ц.О.
5.	Кафедра геометрії	проф. Букреев Б.Я.	проф. Смогоржевський А.С., доц. Білоусова В.П., доц. Граціанська Л.М., ст. викл. Ільїн І.Г.
6.	Кафедра теоретичної механіки і аерогідромеханіки	проф. Соколов Ю.Д.	проф. Кільчевський М.О., проф. Наумов А.Л., доц. Чудновський В.Г., доц. Путілін І.І., ст. викл. Сідляр М.М.

Що стосується кафедри математичного аналізу та теорії функцій, то в 1948 році відповідно до штатного розпису її очолював М.О. Лаврентьев. В особовій справі академіка АН УРСР М.О. Лаврентьева, яка зберігається в Архіві Київського національного університету імені Тараса Шевченка, містяться дані про те, що через зайнятість академіка АН УРСР М.О.Лаврентьева в Академії Наук УРСР – на той час він був віце-президентом АН УРСР і директором Інституту математики АН УРСР, він не приступив до викладацької діяльності на механіко-математичному факультеті [16]. 25 жовтня 1948 року декан механіко-математичного факультету М.М. Боголюбов звернувся до учбової частини Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка з проханням задовольнити клопотання академіка М.О. Лаврентьева про його звільнення з роботи в університеті. В Наказі № 578 від 27 жовтня 1948 року зазначено наступне: "Вважати, що професор Лаврентьев М.О. не приступив до роботи з 1 вересня 1948 року". В 1949 – 1950 навчальному році завідувачем кафедри математичного аналізу було призначено академіка АН УРСР Гнеденка Б. В. (Наказ № 516 від 31 серпня 1949 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка).

Таблиця 6. Склад кафедр механіко-математичного університету у 1949 – 1950 навчальному році

№ п/п	Назва кафедри	Керівник кафедри	Склад кафедри
1.	Кафедра інтегрування диференціальних рівнянь	проф. Штокало Й.З.	доц. Латишева К.Я.
2.	Кафедра математичної фізики	проф. Боголюбов М.М.	доц. Благовіщенський Ю.В.
3.	Кафедра алгебри і теорії ймовірностей	проф. Леонов М.Я.	доц. Авраменко С.О., доц. Путілін І.І.
4.	Кафедра загальної математики	проф. Дьяченко В.Є.	доц. Граціанська Л.М., ст. викл. Дмитренко Л.С.
5.	Кафедра математичного аналізу	проф. Гнеденко Б.В.	доц. Гіхман І.І., доц. Положій Г.М., ас. Шуб Ц.О.
6.	Кафедра геометрії	проф. Букреев Б.Я.	проф. Смогоржевський А.С., доц. Білоусова В.П., ст. викл. Ільїн І.Г.
7.	Кафедра теоретичної механіки	проф. Наумов А.Л.	проф. Кільчевський М.О., ас. Костяна Л.М.
8.	Кафедра теорії пружності	Вакансія	доц. Сідляр М.М., ас. Лось Ф.С.

З 1 грудня 1948 року професор М. М. Боголюбов за власним бажанням був звільнений від виконання обов'язків декана механіко-математичного факультету (Наказ № 651 від 1 грудня 1948 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка). Його наступником став член-кореспондент АН УРСР В.Є. Дяченко. Академік АН УРСР М.М. Боголюбов продовжував очолювати кафедру математичної фізики та керувати аспірантами. В 1950 – 1951 навчальному році на кафедрі математичної фізики починає працювати Положій Георгій Миколайович, який відповідно до штатного розпису 1951 – 1952 навчального року (Наказ № 503 "А" від 31 серпня 1951 року ректора Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка) став наступним завідувачем кафедри математичної фізики. В особовій справі Г.М. Положія збереглась копія Наказу № 668 від 30 жовтня 1951 року по Головному управлінню Міністерства вищої освіти СРСР, де зазначено: "Затвердити кандидата фізико-математичних наук доцента Положія Георгія Миколайовича на посаді завідувача кафедрою математичної фізики Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка, звільнивши з цієї посади Боголюбова М. М." [4].

Таблиця 7. Склад кафедр механіко-математичного університету у 1950 – 1951 навчальному році

№ п/п	Назва кафедри	Керівник кафедри	Склад кафедри
1.	Кафедра інтегрування диференціальних рівнянь	проф. Штокало Й.З.	доц. Латишева К.Я., доц. Лось Ф.С.
2.	Кафедра математичної фізики	проф. Боголюбов М.М.	доц. Положій Г.М.
3.	Кафедра алгебри і теорії ймовірностей	проф. Гнєденко Б.В.	доц. Коваль П.І., доц. Авраменко С.О.
4.	Кафедра загальної математики	проф. Дьяченко В.Є.	доц. Путілін І.І., доц. Граціанська Л.М., ас. Гудименко Ф.С., ас. Дмитренко Л.С.
5.	Кафедра математичного аналізу	проф. Смогоржевський А.С.	доц. Бреус К.А., доц. Гіхман І.І., ас. Шуб Ц.О.
6.	Кафедра геометрії	проф. Букрєєв Б.Я.	доц. Білоусова В.П., ст. викл. Ільїн І.Г.
7.	Кафедра теоретичної механіки	проф. Наумов А.Л.	проф. Кільчевський М.О., ас. Костяна Л.М.
8.	Кафедра теорії пружності	проф. Коваленко А.Д.	проф. Ішлінський А.Ю., доц. Митропольський Ю.О., доц. Сідляр М.М., ас. Анісімова В.Б.

4. Висновки

Проаналізовано архівні документи Київського національного університету імені Тараса Шевченка 1939, 1944 – 1951 рр., в яких згадується про діяльність академіка М.М. Боголюбова, уточнено деякі дати науково-організаційної діяльності академіка М.М. Боголюбова, вказано перелік кафедр механіко-математичного факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка та їх викладацький склад в перші післявоєнні роки.

1. Архів НАН України, оп. 622, од. 3, л. 8. 2. Архів НАН України, оп. 622, од. 3, л. 7. 3. Архів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, ППС 23, л. 15. 4. Архів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, ППС 46, л. 7. 5. Боголюбов А.Н. Н.Н. Боголюбов. Життя. Творчість. – Дубна: ОИЯИ, 1996. – 182 с. 6. Боголюбов А.Н., Урбанський В.М. Николай Митрофанович Крылов. – К.: Наукова думка, 1987. 7. Боголюбов Н.Н. Боголюбов Николай Николаевич. Автобиография // Физики о себе. – Л.: Наука, 1990. – С. 345–347. 8. Герасименко В.І., Городній М.Ф., Загородній А.Г., Парасюк І.О., Перестюк М.О., Самойленко А.М., Самойленко В.Г. До 100-річчя від дня народження академіка Миколи Миколайовича Боголюбова // Вісник Київ. нац. ун-ту. Математика. Механіка. – 2009. – Вип. 22. – С. 57–59. 9. Дрінфельд Г.І. Вища математична освіта у Києві в роки 1927 – 1941 // У світі математики. – 1998. – Т. 4. – № 2. – С. 68 – 82. 10. Загородній А.Г., Герасименко В.І. Микола Боголюбов. Фундатор сучасної теоретичної і математичної фізики // Світгляд. – 2009. – № 5 (19). – С. 6–13. 11. Кравчук М.П. Математика та математики в Київському університеті за сто років (1834 – 1934) // Розвиток науки в Київському університеті за сто років. – К.: Вид-во Київського ун-ту. – 1935. – с. 34 – 69. 12. Литвинко А. С. Микола Миколайович Боголюбов і статистична фізика в Україні. – К.: Академперіодика, 2009. – 304 с. 13. Митропольський Ю.О., Боголюбов О.М. Микола Митрофанович Крилов. – К.: Наукова думка, 1979. 14. Мриглод І. М., Ігнатюк В. В., Головач Ю. В. Микола Боголюбов та Україна. – Львів: Євро-світ, 2009. – 192 с. 15. Самойленко В.Г. Ньютон двадцятого століття // Країна знань. – 2009. – № 6. – С. 6 – 10. 16. Самойленко В.Г. Микола Митрофанович Крилов – видатний вчений, педагог і організатор науки (до 130 річчя від дня народження) // У світі математики. – 2010. – Т. 16. – вип. 1. – С. 68 – 78. 17. Хацет Б.І. Незабутні роки. Спогади про вчителя // У світі математики. – 1998. – Т. 4. – № 4. – С. 71 – 81. .

Надійшла до редколегії 30.06.10